ל שם בגמרא דקנחות
מ מדרכי בהקומץ

(יט) קָטַנָּה (מ) *וְהָכִי הִלְכְתָא (ב״י). (מא) *[ל]נַקֵּב רֶגֶל (מב) הַיְמִינִי, (מג) אִם נִשְׁתַּיֵּר מִמֶּנּוּ (מד) *מְלֵא אוֹת קָטַנָּה *כָּשֵׁר, *וְאִם לָאו פָּסוּל: טז (מה) *[מ]נִפְסַק אַחַת מֵהָאוֹתִיּוֹת הגה (כ) [כ] (מו) *הַפְּשׁוּטוֹת *כְּגוֹן רַי״ו זַי״ן, (מז) אוֹ שֶׁנִּפְסַק רֶגֶל (הָא׳) [הַנּוּ״ן] וְכַיּוֹצֵא בָּהּ (מרדכי הלכות קטנות דף צב), (מח) *אִם תִּינוֹק שֶׁאֵינוֹ

שַׁעֲרֵי תְשׁוּבָה

מחורתא להגיה כמ״ש בבית־אהרן כנ״ל: [כ] הַפְּשׁוּטוֹת. עבה״ט, ומ״ש שאין לדברי

בְּאוּר הֲלָכָה

לְהָקֵל בְּנִקּוּב כָּל תּוֹכוֹ: * **וְהָכִי הִלְכְתָא.** עַיִן בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה סָעִיף־קָטָן מ שֶׁכְּתַבְנוּ ״מִדְּבָרָיו וְכוּ׳״, וְכָן מִשְׁמַע בְּבֵית־יוֹסֵף; וְעַיִן בְּדֶרֶךְ־הַחַיִּים בְּהֲלִכוֹת קְרִיאַת הַתּוֹרָה בְּדִין כּוּ דְּמִשְׁמַע מִדְּבָרָיו דְּמִשְׁעַם סְפֵקָא דְּדִינָא הֶחְמִיר הַרַמ״א, וְלִדְבָרָיו שָׁם, נִקֵּב כָּל חֲלָלוֹ וְנִקֵּב רֶגֶל הַשְּׂמָאלִי עַד שֶׁלֹּא נִשְׁתַּיֵּר בּוֹ כְּמִלֵּא אוֹת קָטַנָּה חַד דִּינָא אִית לְהוּ; אֲבָל הַמְעַיֵּן בְּדִבְרֵי־מֹשֶׁה הָאַרֹךְ יִרְאֶה לְהַדְּיָא מִדְּבָרָיו דְּמִסְכִּים לְדַעַת הַמַּרְדְּכִי דְּמִקַּל בְּנִקּוּב כָּל חֲלָלוֹ, אִם־כֵּן מִמַּילָא רֶגֶל הַשְּׂמָאלִי שֶׁנָּהוּ לְרַגְּל יְמִינִי לְפָסֵל, כְּיָדוּעַ לְהַמְעַיֵּן בְּפוֹסְקִים, וְדָא בְּהָא תָּלְיָא, לְבַד מֵהַב״ח שֶׁכָּתַב דְּהַטּוּר מְקַל בִּשְׁנֵיהֶם: * **נִקֵּב רֶגֶל הַיְמִינִי אִם נִשְׁתַּיֵּר וְכוּ׳.** עַיִן בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה בְּסָעִיף־קָטָן מא שֶׁכְּתַבְנוּ שָׁם דִּינָא דְּהַמְגַן־אַבְרָהָם שֶׁהֵבִיא בְּשֵׁם הַרַ״מ, דְּאִם נִשְׁאַר בְּעֵבִי הָאוֹתִיּוֹת כְּמוֹ רַי״ו אוֹ יו״ד דַּקָּה כָּשֵׁר, וְכָתַבְנוּ עַל זֶה הַטַּעַם דְּאֵין שִׁעוּר לָעֲבִי הָאוֹתִיּוֹת; כָּל זֶה כָּתַבְנוּ לְפִי מַה שֶׁכָּתַב הַפְּרִי־מְגַדִּים בְּסִימָן זֶה סָעִיף־קָטָן י״ו עַל זֶה דְּאִם נִשְׁאַר שְׁרִיטָה דַּקָּה שָׁחֹר דֵּי בְּכָךְ, מִשְּׁמַע לְכָאוֹרָה לְפִי זֶה דְּאֶפְלוּ כָּל־שֶׁהוּא כָּשֵׁר, וְלֹא יִתָּכֵן לְפִי זֶה לְשׁוֹן הַגְּמָרָא לְהַרַ״מ, דְּהָכִי אִיתָא שָׁם: נִקֵּב יִרְכוֹ, אִם נִשְׁתַּיֵּר הֵימֶנּוּ כְּמִלֵּא אוֹת קְטַנָּה כָּשֵׁר וְאִם לָאו פָּסוּל[77], מִשְּׁמַע לְהַדְּיָא דְּאֶפְלוּ נִשְׁתַּיֵּר כָּל־שֶׁהוּא פָּסוּל. אַךְ בֶּאֱמֶת זֶה אֵינוֹ מוֹכֵחַ כִּי אִם לְפִי שִׁיטָתוֹ דְּהַמְּאִירִי, מַה שֶּׁאֵין כֵּן לְדִידָן לֹא מִיְּרֵי הַגְּמָרָא כְּלָל בְּנִפְסַק הָאוֹת מֵעָבְיוֹ, עַיִן בְּפְרִי־מְגַדִּים שָׁם, וְאֵין צָרִיךְ שֶׁיִּשָּׁאֵר בְּזֶה הָאוֹת כְּמִלֵּא אוֹת קְטַנָּה; מִכָּל מָקוֹם צָרִיךְ עִיּוּן אַחֲרֵי שֶׁהַמְּגַן־אַבְרָהָם הֵבִיאוּ: * **מְלֵא אוֹת קְטַנָּה.** וְאִם זֶה הַכָּתֹב הוּא מְכֻתָּב בֵּינוֹנִי, לְכָאוֹרָה דְּאֵין מוֹעִיל אִם כְּמִלֵּא אוֹת קְטַנָּה הוּא מִכְתָּב קָטָן[78], דְּאִם לֹא־כֵן אֵין שִׁעוּר לַדָּבָר, אֲבָל אִם זֶה הַכָּתֹב הוּא כָּתֹב גָּדוֹל, נִרְאֶה דִּבְרוּרֵאי מֵהֵנִי אִם כְּמִלֵּא אוֹת קְטַנָּה הוּא מִכְתָּב בֵּינוֹנִי: * **כָּשֵׁר.** עַיִן בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה מַה שֶׁכָּתַבְנוּ שָׁאֵין צָרִיךְ לְהַרְאוֹת לְהַתִּינוֹק; כֵּן מִשְּׁמַע מִכָּל הָאַחֲרוֹנִים הֵלֵּא הֵם הַפְּרִישָׁה וְהַטַּ״ז וְהַפְּרִי־מְגַדִּים וּמִפְּצִית־הַשֶּׁקֶל וְדֶרֶךְ־הַחַיִּים, וְלֹא שֶׁבְּקִינְן פְּשִׁיטוּתָא דְּהֲנֵי גְּדוֹלִים מִשּׁוּם סְפֵקָא דְּיַד־אֶפְרַיִם, וּבֶאֱמֶת פְּלִיאָה נִשְׁגֶּבָה עַל דְּבָרָיו, הֵאִיךְ רָצָה לוֹמַר דְּדַעַת הַמַּגַן־אַבְרָהָם בְּרַמַ״א הוּא כָּךְ, הֲלֹא מִדְּרָכֵי־מֹשֶׁה מוֹכֵחַ לְהִדְּיָא, וְכָן בְּפְרִישָׁה, דְּדַעַת הַמְּרַדְּכִי הוּא דְּלֹא בְּעִנְיָן בְּה״א וּכְהַאי גַּוְנָא רַק כְּמִלֵּא אוֹת קְטַנָּה, דְּאִם לֹא־כֵן לֹא מִקְּשָׁה מִידֵי שָׁם, עַ״שׁ, וּבְכָאן הֲלֹא נִרְשַׁם בְּרַמַ״א בְּהַגָּ״ה בְּשֵׁם מְרַדְּכִי, וְכָן כָּתַב בְּהַדְּיָא בְּפְרִי־מְגַדִּים בְּמִשְׁבְּצוֹת־זָהָב דְּאַף שֶׁבְּדְרָכֵי־מֹשֶׁה מְצַדֵּד לוֹמַר דְּדַעַת הַטּוּר בְּהַמְּאִירִי, מִכָּל מָקוֹם בְּשֻׁלְחָן־עָרוּךְ סְתָם כְּדַעַת הַמְּרַדְּכִי, וְכָן בְּפְרִישָׁה הִשִּׂיג עַל הַדְּרָכֵי־מֹשֶׁה וּמַסְיִיק דְּגַם דַּעַת הַטּוּר כְּהַמְּרַדְּכִי דְּלֹא אַמְרִינָן צָרוּף בְּאוֹת שֶׁנִּפְסַק, וְאִם־כֵּן מִמַּילָא מוּכָח מֵהַגְּמָרָא דְּבְאוֹת ה׳ וְכַדּוֹמֶה דֵּי בְּשִׁיעוּר כְּמִלֵּא אוֹת קְטַנָּה לְבַד. וְהַשְּׁעַם בְּזֶה נִרְאֶה פָּשׁוּט, דְּקִים לְהוּ לְחַזַ״ל בְּאוֹת ה׳ וְכַדּוֹמֶה דָּזֶה שֶׁעוּרָן בְּעֶצֶם, וְלָכֵן אֵין צָרִיךְ לְהָבִיא רְאָיָה מֵהַתִּינוֹק, דְּהַתִּינוֹק אֵין מְרַגֵּל בְּזֶה הַתְּמוּנָה, דְּכָל אֶחָד כּוֹתֵב לְבַתְּחִלָּה אוֹת אֲרֹךְ, וְהוּא דוּמְיָא דְּחַי״ת שֶׁיִּתְכָּאֵר גַּם־כֵּן לְקַמָּן בְּסָעִיף כה, דְּאֵין רְאָיָה מֵהַתִּינוֹק מִשּׁוּם דְּאֵין מְרַגֵּל בְּחַי״ת שֶׁל חֲטוֹטְרוֹת. וּמִכָּל מָקוֹם בְּדִינְעֶבֶד אִם הָרִאשׁוֹנוֹ לְהַתִּינוֹק דְּלֹא חַכִּים וְלֹא שָׁפִשׁ וְלֹא יָכֹל לְקָרוֹתוֹ יֵשׁ לְהַחְמִיר בְּזֶה, כִּי רָאִיתִי לְהַשִּׂיגִיר כְּנֶגֶד הַגְּדוֹלָה שֶׁמְּצַדֵּד לוֹמַר דְּאֶפְלוּ בְּמִקְוֹמוֹת דְּלֹא מְשַׁגִּיחִינָן עַל תִּינוֹק לְהָקֵל עַל יָדוֹ מְשַׁגִּיחִינָן עָלָיו לְהַחְמִיר, עַיִן שָׁם. וְאַף דְּחַי״ת שֶׁל חֲטוֹטְרוֹת מְבֹאָר לְקַמָּן בְּסוֹף סָעִיף כה דְּקְרִיאָתוֹ שֶׁל תִּינוֹק לֹא מְגָרֵעַ בָּזֶה, הֵינוּ מִשּׁוּם דְּשָׁם אֵין מְרַגֵּל כְּלָל בְּחַי״ת שֶׁל חֲטוֹטְרוֹת, דְּאֶפְלוּ אִם הָיָה נִכְתָּב כְּתִקּוּנוֹ הָיָה קוֹרֵאוּ בְּב׳ זַיְנִי״ן, כְּמִבֹּאר בְּבֵית־יוֹסֵף בְּסוֹף סִימָן לו, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּעִנְיָנֵנוּ: * **וְאִם לָאו פָּסוּל.** וְלֹא מְצָרְפִינָן לַהּ מַה שֶׁלְּמַטָּה מֵהַנִּקּוּב אוֹ הַהִפְסֵק, אֶפְלוּ לֹא הָיָה פְּרִידָתוֹ נָכֹר לְהַדְּיָא וְתִינוֹק דְּלֹא חַכִּים וְלֹא שָׁפִשׁ קָרֵי לַהּ לְאוֹת; וְכָל זֶה בְּלֹא תִּקּוּן, אֲבָל אִם תִּקֵּן אֶת הַהִפְסֵקָן, הַדִּין בָּזֶה הַכֹּל כְּמוֹ שֶׁכְּתַבְנוּ בְּסָמוּךְ: * **נִפְסַק.** וְהוּא הַדִּין אִם מִתְּחִלָּה כָּתַב הַסּוֹפֵר אֵינָהּ אוֹת פָּשׁוּט, וְנִסְתַּפֵּק לוֹ אִם הוּא אָרֹךְ כְּשִׁעוּר שֶׁרָאוּי לִהְיוֹת, וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהַגִּיהַ דְּהָנָה שֶׁלֹּא כְּסִדְרָן, מַרְאֶה לְתִינוֹק, ט״ז וְא״ר וְחִדּוּשֵׁי רע״א: * **הַפְּשׁוּטוֹת.** וְהוּא הַדִּין אִם הִסְפֵּק הוּא כָּךְ׳ שֶׁגַּנּוּ קָצָר וְנִסְתַּפֵּק לָנוּ אִם הוּא כְּשִׁעוּרוֹ, מַרְאֶה הָאוֹת לְהַתִּינוֹק, אַחֲרוֹנִים: * **כְּגוֹן רַי״ו זַי״ן.** עַיִן בְּפְרִי־מְגַדִּים שֶׁמִּסְתַּפֵּק לוֹמַר דְּבְזֵין שֶׁנִּפְסַק דֵּי כְּמִלֵּא אוֹת קְטַנָּה, דְּבַמֶּה שֶׁגַּנּוּ עוֹבֵר מִשְּׁנֵי הַצְּדָדִים מוּכָח שֶׁאֵינוּ יוֹד, וְהוּכָא בְּחִדּוּשֵׁי רע״א. וְעַיִן בְּדֶרֶךְ־הַחַיִּים בְּהִלְכוֹת קְרִיאַת הַתּוֹרָה וּבְשַׁעֲרֵי־אֶפְרַיִם שֶׁהִשּׁוּם שָׁם זַי״ן לְרַי״ו לְדִינָא[79], וְעַל־כָּל־פָּנִים אִם הַתִּינוֹק קָרָאוֹ לְיו״ד וְדַאי פָּסוּל. וְעַיִן בַּמֶּה שֶׁכְּתַבְנוּ בְּסָעִיף טו בְּשֵׁם בְּנִסְת הַגְּדוֹלָה, וְעַיִן בְּבֵית־יוֹסֵף בְּסִימָן לו בְּאוֹת וא״ו: * **אִם תִּינוֹק.** עַיִן בְּפְרִי־מְגַדִּים וְאֵלֶּיהָ רָבָה דְּאִם יֵשׁ כְּמִלֵּא אוֹת קְטַנָּה דִּידֵהוּ, כְּגוֹן רַי״ו אוֹ נו״ן פְּשׁוּטָה קְטַנָּה, וְנִכָּר

בַּאֵר הֵיטֵב

(יט) קָטַנָּה. הֵינוּ יו״ד: (כ) הַפְּשׁוּטוֹת. כְּגוֹן רַי״ו זַי״ן, אוֹ שֶׁנִּפְסַק רֶגֶל הַנּוּ״ן,

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

לְאַחַר הַכְּתִיבָה, כְּדִבְסָמוּךְ סָעִיף טז בְּסוֹפוֹ, דְּאִי לָאו הָכִי פָּסוּל אֲפִלּוּ אִם נִשְׁתַּיֵּר יוֹתֵר מִכְּמִלֵּא אוֹת קְטַנָּה גַּם לְהַרַא״ש: (מ) **וְהָכִי הִלְכְתָא.** מִדְּבָרָיו אֵלּוּ מִשְּׁמַע דְּלֹא לְהַחְמִיר בִּלְבַד פָּסַק כְּדַעַת שְׁאָר פּוֹסְקִים[66], אֶלָּא דִּפְשִׁיטָא לַהּ דַּהֲלָכָה כְּוָתַיְהוּ, וְאִם־כֵּן צָרִיךְ לְהַזְהִיר מְאֹד לְהַסּוֹפְרִים שֶׁנִּכְשְׁלִין בָּזֶה[67]. וּבִתְפִלִּין וּמְזוּזוֹת דְּבָעִינָן כְּסִדְרָן, לְכָאוֹרָה לֹא מַהֲנֵי שׁוּם תִּקּוּן אֲפִלּוּ הַתִּינוֹק קוֹרְאוֹ לְאוֹת, כֵּינָן שֶׁאָנוּ רוֹאִין שֶׁאֵין לוֹ צוּרַת אוֹת, דִּבְלֹא זֶה לֹא מִקְרֵי ח׳ לְפִי דַּעַת אֵלּוּ הַפּוֹסְקִים, וּכְדִלְקַמָּן בְּסָעִיף כה. עַיִן שָׁם. וּמִכָּל מְקוֹם נִרְאֶה דְּיֵשׁ לְהָקֵל עַל־יְדֵי תִּקּוּן, וְדוּמְיָא שֶׁהֵקֵל הַפְּרִי־מְגַדִּים בְּכָ״ף פְּשׁוּטָה שֶׁעֲשָׂאוּ מְרֻבָּע עַל־יְדֵי תִּקּוּן[68], עַיִן שָׁם: (מא) **נַקֵּב.** וְהוּא הַדִּין אִם נִפְסַק הָאוֹת בְּלֹא נָקֵב אוֹ נִמְחַק קְצָה הָאוֹת, וּמִיְּרֵי הַשֻּׁלְחָן־עָרוּךְ בְּאָרְכּוֹ, וְהוּא הַדִּין אִם נִפְסַק קְצָת מֵעָבְיוֹ, בֵּין עַל־יְדֵי נְקִיבָה אוֹ עַל־יְדֵי מְחִיקָה, אִם נִשְׁאַר שְׁרִיטָה דַּקָּה שָׁחֹר כְּמוֹ רַי״ו אוֹ יו״ד דַּקָּה, כָּשֵׁר, דְּאֵין שִׁעוּר לָעֲבִי הָאוֹתִיּוֹת, אֶלָּא דִּבְנִקּוּב בֵּין בְּעֵבְיוֹ בֵּין בְּאָרְכּוֹ בְּעִנְיָן שֶׁנִּקֵּב לְאַחַר הַכְּתִיבָה, וּכְדִלְקַמָּן בְּסָעִיף טז [ממ״א ודה״ח]: (מב) **הַיְמִינִי.** שֶׁל הַ״א. כָּתַב הַפְּרִי־מְגַדִּים: נִרְאֶה לִי דְּהוּא הַדִּין לְשִׁאָר אוֹתִיּוֹת כְּגוֹן דָּל״ת לְמֶ״ד פ״א פְּשׁוּטָה צְדִי״ק פְּשׁוּטָה קו״ף רֵי״ש אוֹ תָּי״ו אוֹ חֵי״ת [לְכָאוֹרָה בְּחֵי״ת בֵּין רַגְלָהּ הַיְמִינִי אוֹ הַשְּׂמָאלִי[69]], אִם נִשְׁאַר מֵהַיָּרֵךְ הַיְמִינִי כְּיו״ד דֵּי בְּכָךְ, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וְעַיִן לְקַמָּן בְּסִימָן לו בְּדִינֵי צוּרַת הָאוֹתִיּוֹת, בְּאוֹת לָמֶ״ד[70] וּפֵ״א פְּשׁוּטָה[71] [וְצַדִּי״ק פְּשׁוּטָה[72] וְקוּ״ף[73] וּבְאוֹת תָּי״וּ[74]]: (מג) **אִם נִשְׁתַּיֵּר.** הֵינוּ מֵהַנָּקֵב לְצַד מַעֲלָה[75], וְלֹא מִצַּרְפִינָן לַהּ מַה שֶׁלְּמַטָּה מֵהַנָּקֵב אֲפִלּוּ אִם תִּינוֹק דְּלֹא חַכִּים וְלֹא טִפֵּשׁ קָרֵאהּ לְאוֹת[76], כֵּינָן דְּאָנוּ רוֹאִין שֶׁלֹּא נִשְׁאַר צוּרַת הָאוֹת כְּתִקּוּנוֹ, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסָמוּךְ בְּשֵׁם הַטַּ״ז; אֲבָל אִם נִשְׁתַּיֵּר מֵהַנָּקֵב וּלְמַעְלָה [אוֹ מֵהַהֶפְסֵק וּלְמַעְלָה אִם נִפְסַק הָאוֹת בְּאֶמְצַע] כְּשִׁעוּר אוֹת קְטַנָּה, כָּשֵׁר וְאֵין צָרִיךְ לְהַרְאוֹתוֹ לְתִינוֹק, וְהוּא הַדִּין אִם כָּתַב לְכְתִחִלָּה רֶגֶל קְטַנָּה קְצָרָה כָּזֶה דְּכָשֵׁר, וְעַיִן בְּיד־אֶפְרַיִם וּבְבֹאוּר הֲלָכָה: (מד) **מְלֵא אוֹת קָטַנָּה.** הֵינוּ יו״ד וּבְקוֹרֹ הַתַּחְתּוֹן שֶׁלּוֹ, לְפִי מַה דְּפָסַק לְקַמָּן בְּסִימָן לו בְּבֵית־יוֹסֵף דְּלֹא מִקְרֵי יו״ד בְּלֹא קוֹרֹ הַתַּחְתּוֹן: טז (מה) **נִפְסַק.** יֵשׁ לְפָרֵשׁ בְּשֵׁנֵי אֲפָנִים: אוֹ מֵחֲמַת נָקֵב, וְזֶה אֵין כָּשֵׁר כִּי אִם בְּנִקֵּב אַחַר־כָּךְ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסָמוּךְ בְּפִנִּים, אוֹ עַל־יְדֵי שֶׁנְּחִסַּר הַדָּיו בְּאוֹתוֹ מָקוֹם, (נג) וּבְאֹפֶן זֶה הָיָה קָאֵי הַדִּין דְּשֻׁלְחָן־עָרוּךְ אֲפִלּוּ אִם בְּתִחִלַּת הַכְּתִיבָה נַעֲשָׂה כָּךְ: (מו) **הַפְּשׁוּטוֹת.** וּלְפִיכָךְ אֵין מוֹעִיל בָּהּ אִם נִשְׁתַּיֵּר כְּמִלֵּא יו״ד, דְּאַדְּרַבָּה נִרְאֵית כְּיו״ד וּפָסוּל, הֶלְכָךְ בְּעִנְיָן תִּינוֹק בָּזֶה: (מז) **אוֹ שֶׁנִּפְסַק רֶגֶל הַנּוּ״ן.** כָּךְ צָרִיךְ לוֹמַר, וּפַרוּשׁוֹ, נו״ן פְּשׁוּטָה, וְכַיּוֹצֵא בָּהּ כְּגוֹן כָּ״ף פְּשׁוּטָה שֶׁרַגְלָהּ קְצָרָה וְדוֹמֶה קְצָת לְדָל״ת אוֹ לְרֵי״ש [מפמ״ג ודה״ח]: (מח) **אִם תִּינוֹק.** עַיִן בְּטַ״ז שֶׁכָּתַב דְּהַהּ נִפְסַק מֵיְרֵי שֶׁנִּפְסַק קְצָת מֵאָרְכּוֹ וּלְמֶטָּה לְגַמְרֵי, וְלֹא נִשְׁאַר מִמֶּנּוּ רַק הַחֵלֶק שֶׁקֹּדֶם הַהֶפְסֵק, אָז תְּלוּי בְּקְרִיאַת הַתִּינוֹק אִם סָפֵק לָנוּ אִם נִשְׁאַר כְּשִׁעוּר שֶׁל הָאוֹת הַהוּא; אֲבָל אִם נִשְׁתַּיֵּר גַּם לְמֶטָּה מִן הַהֶפְסֵק, דְּהֵינוּ שֶׁנַּעֲשָׂה הַהֶפְסֵק בְּרָחְבּוֹ שֶׁל רֶגֶל הָאוֹת, וְאַחַר הַהֶפְסֵק נִשְׁאַר עוֹד לְמֶטָּה חֵלֶק מִן הָרֶגֶל, בָּזֶה לֹא מוֹעִיל תִּינוֹק, דְּהַתִּינוֹק יְצָרֵף מַה שֶּׁלְּמֶטָּה מִמֶּנּוּ לַחֵלֶק הָעֶלְיוֹן וּבֶאֱמֶת אֵין לוֹ צָרוּף, וְזֶה דּוֹמֶה לְנִפְסַק רֶגֶל הָאֶל״ף, אֶלָּא צָרִיךְ לְכַסּוֹת אֶת חֵלֶק הַנִּשְׁאָר אַחַר הַהֶפְסֵק; וְאֵין זֶה דּוֹמֶה לְמַה שֶׁכָּתַב הַשֻּׁלְחָן־עָרוּךְ כָּאן דְּאֵין צָרִיךְ לְכַסּוֹת שְׁאָר הָאוֹתִיּוֹת, דְּבָזֶה וַדַּאי מוֹדֶה

שַׁעַר הַצִּיּוּן

(נג) פְּרִי־מְגַדִּים:

הִלְכוֹת תְּפִלִּין סִימָן לב

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק מ]
דְּלֹא לְהַחְמִיר בִּלְבַד פָּסַק כְּדַעַת שְׁאָר פּוֹסְקִים[66] וכו', וְאִם־כֵּן צָרִיךְ לְהַזְהִיר מְאֹד לְהַסּוֹפְרִים שֶׁנִּכְשָׁלִין בָּזֶה[67].

66) כוונתו לאפוקי מדעת הט"ז (ס"ק ח) שכתב שהרמ"א בא רק להחמיר. וראה עוד בביה"ל (סוף ד"ה אבל) שדחה את דברי הט"ז.

67) והחזו"א כתב (או"ח סי' ז), שמה שנאמר שתהיה הירך השמאלית כמלא אות קטנה, הכונה לאות קטנה ממש, ואין צריך שתהיה בגודל של אות יו"ד לפי ערך הכתב [כפי שצריך בירך הימנית].

אכן לענין אות דל"ת שיש בה נקודה קטנה של דיו בקרן השמאלית התחתונה, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ב סי' קמ) שאם תינוק קוראה דל"ת כשרה היא, לפי שבשיעור זה אין הנקודה נחשבת כרגל של ה"א לא רק לדעת הרמ"א אלא אף לדעת הרא"ש [אלא אם כן הרגל הימנית גם כן קטנה בשיעורה], וכעין זה מבואר במקדש מעט (ס"ק קלד) לענין ראש של למ"ד שנכנס לדל"ת. ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' ג) היקל בזה כשהנקודה פחותה משיעור אות קטנה והיא נמצאת בסמוך לרגל הימנית. וראה מה שכתבנו להלן ס"ק קלב.

[משנ"ב שם]
שֶׁהַקֵּל הַפְּרִי־מְגַדִּים בְּכָ"ף פְּשׁוּטָה שֶׁעֲשָׂאוֹ מְרֻבָּע עַל־יְדֵי תִּקּוּן[68].

68) ואינה פסולה מדין 'שלא כסדרן', מן הטעם שכתב להלן (ס"ק קיד) בשם הפמ"ג שכל אות שעיקר צורתה עליה, אף על פי שצריכה תיקון להכשירה, מ"מ אינה פסולה מדין 'שלא כסדרן'.

[משנ"ב ס"ק מב]
לִכְאוֹרָה בְּחֵי"ת בֵּין רַגְלָהּ הַיְמִינִי אוֹ הַשְּׂמֹאלִי[69] וכו', וְעַיֵּן לְקַמָּן בְּסִימָן לו בְּדִינֵי צוּרַת הָאוֹתִיּוֹת, בְּאוֹת לָ"מֶ"ד[70] וּפֵ"א פְּשׁוּטָה[71] וְצַדִּי"ק פְּשׁוּטָה[72] וְקוּ"ף[73] וּבְאוֹת תָּי"וּ[74].

69) וכן נקט למעשה במשנת סופרים (אות חי"ת), וראה מה שכתבנו שם.

70) וכמו שביאר הביה"ל שם (ד"ה ונהגו), שאין כוונתו לירך הלמ"ד, שבזה ודאי פסול אם נשאר כמלא אות קטנה, אלא כוונתו למושב הלמ"ד.

71) שנתבאר שם, שצריך שיהיה שיעור מלוא אות קטנה מכנגד מקום הנקודה הפנימית ולמטה.

72) שנתבאר שם, שצריך שיהיה שיעור מלוא אות קטנה ממקום דיבוק היו"ד לנו"ן פשוטה.

73) שנתבאר שם, שאין הכוונה לאורך הרגל הימנית, אלא לאורך הרגל השמאלית, שיהיה שיעור מלוא אות קטנה מכנגד מקום הכפיפה ולמטה.

74) שנתבאר שם, שאם השתייר ברגל הימנית כמלוא אות קטנה כשרה, אבל אם השתייר כן ברגל השמאלית הרי היא פסולה, שהרי אם תהיה הרגל כצורת יו"ד קטנה, תיראה התי"ו כפ"א פשוטה.

[משנ"ב ס"ק מג]
הַיְנוּ מֵהַנָּקָב לְצַד מַעְלָה[75].

75) מכאן הוכיח בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' ה אות ד), שאם הרגל השמאלית של הה"א נמשכת למטה מרגלה הימנית, הרי היא כשרה, ואין לחוש שמא נראית כמו קו"ף, מפני שאין הרגל השמאלית יוצאת מתחת לשורה של שאר אותיות, אך אם היא נמשכת מתחת לשורה, תלוי הדבר אם למראית העין היא נראית כאות ה"א. אולם אם הרגל השמאלית מתחילה מתחת קו הרגל הימנית, כתב (שם) שאין להכשיר, משום שאין עליה צורת ה"א, כמבואר בקסת הסופר (סי' ז ס"ו). וראה מה שכתבנו לקמן במשנת סופרים (אות ה"א בסופו).

[משנ"ב שם]
וְלֹא מְצָרְפִינָן לַהּ מַה שֶּׁלְּמַטָּה מֵהַנָּקָב אֲפִלּוּ אִם תִּינוֹק דְּלֹא חַכִּים וְלֹא טַפֵּשׁ קָרָאהּ לְאוֹת[76].

76) ולענין קריאת התורה, כתב החזו"א (או"ח סי' ח ס"ק ח) שאפשר להקל במקום שתינוק קורא אותה כהוגן, משום שיש לסמוך על דעת הרמב"ם שמותר לקרוא בספר תורה פסול, בצירוף דעת המאירי (המובא להלן ס"ק מח) שמצרפים את מה שלמטה מן הנקב אם התינוק קוראה כדין. מאידך, הדרך החיים (סי' קנז סכ"ט) והשערי אפרים (שער ה סי"ב ו-יד) כתבו שיש להוציא ספר תורה אחר באופן זה, וכן משמע בקצוש"ע (סי' כד סעיף ו-ז).

[ביה"ל ד"ה נקב]
כְּמִלֹּא אוֹת קְטַנָּה כָּשֵׁר וְאִם לָאו פָּסוּל[77].

77) והחזו"א כתב (או"ח סי' ח ס"ק ה), שמה שנאמר בגמרא 'ואם לאו', היינו שלא נשאר כלום, ולעולם די בכך שנשאר שריטה דקה בעובי.

[ביה"ל ד"ה מלא אות קטנה]
אִם כְּמִלֹּא אוֹת קְטַנָּה הוּא מִכְּתָב קָטָן[78].

78) והחזו"א (או"ח סי' ז) כתב, שנראה לדינא שברגל ימין צריך שישתייר כיו"ד ועוקץ שלה בכתב זה, ואפילו בכתב גדול, לעולם משערים כפי כתב זה, אבל ברגל שמאל די ביו"ד קטנה שבקטנות, אפילו בכתב גדול.

[ביה"ל ד"ה כגון]
שֶׁהִשְׁוּוּ שָׁם זַי"ן לְוָי"ו לְדִינָא[79].

79) וכן הכריע להלכה לקמן במשנת סופרים (אות זי"ן), וכלשון השו"ע כאן.

הִלְכוֹת תְּפִלִּין סִימָן לב

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק מח]
לְהֵקֵל כְּשִׁיטַת הַמְּאִירִי[80].

80) שסובר שאם התינוק מצרף בקריאתו את חלק הוי"ו שמתחת לנקב לחלק הוי"ו שמעל לנקב, הרי זה משלים את האות. וטעמו, שכיון שתינוק יכול לקוראה, שם אות עליה, ואין בה חיסרון אלא מדין כתיבה תמה, ולפיכך אין לפוסלה כשנכתבה האות בשלימות ולא נפסקה אלא לאחר כתיבתה. וראה מה שכתבנו בביה"ל להלן סכ"ה ד"ה אות.

[משנ"ב ס"ק נ]
כֹּל שֶׁאוֹמֵר דְּאֵין בּוֹ צוּרַת אוֹת, פָּסוּל הוּא[81].

81) ואם התינוק מסופק ואינו יודע להכריע, כתב בשו"ת דרכי נועם (אהע"ז סי' ג) שמוכח מלשון הגמרא [המובא בשו"ע כאן] שאם התינוק אינו יודע לקרוא את האות היא פסולה, וכן כתב בשמו המקדש מעט (כאן ס"ק נה), וראה גדולי הקדש (כלל יד אות ז).

ותינוק שהחמיר או היקל בתחילה ולאחר מכן חזר בו, כתב בשו"ת אמרי יושר (ח"ב סי' קג ס"ק ב) שגם בזה נאמר הכלל ש'כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד', ואין להקל על פי חזרתו. מאידך, הדעת קדושים (כאן ס"ק יא) והמקדש מעט (ס"ק נג) כתבו שאין שייך כאן כלל זה, מפני שהטעם שלא אמר כן בתחלה היה מחמת שלא הורגל עדיין בסגנון האות, ועכשיו שהתרגל חזר בו מטעותו, ולפיכך מועילה חזרתו.

ואף שלאחר שהראו לתינוק אחד אין להראות לתינוק אחר, כמבואר במקדש מעט (שם), מ"מ אם כבר שאלו כמה תינוקות וחלקם הכשירו וחלקם לא, כתב בשו"ת הלכות קטנות (ח"א סי' ק) שהולכים אחר הרוב, וכן כתבו הלדוד אמת (סי' טו אות ה) והקסת הסופר (סי' ו ס"ד). אכן כששקולים הם, כתב המקדש מעט (שם) בשם כמה פוסקים שהוא ספק דאורייתא, ופסול, וכן כתב הערוך השלחן (סמ"א).

[משנ"ב ס"ק נא]
אֲבָל הַמְּגַנֵּן־אַבְרָהָם בְּשֵׁם מַהֲרִי"ט כָּתַב דְּצָרִיךְ לְכַסּוֹת מַה שֶּׁלְּפָנָיו[82].

82) ואם קראו התינוק כדין, כתב האמרי שפר (כלל ו ס"א) שיש לתקן את האות. מאידך, הפמ"ג (א"א סוף סי' לב בדין השני ד"ה ובענין ינוקא) כתב שאין צריך לתקן, וכן כתב האמרי שפר (שם) בשם ספר עצי לבונה, וכן כתב במשנת סופרים (אות תי"ו). [וראה משנת סופרים סי' ו ס"ק ה ובשעה"צ שם ס"ק י, ובשו"ת שבט הקהתי ח"א סי' כט].

ולכסות את האותיות שלפני ואחרי האות המסופקת ולשאול גדול עליה, כתב בגדולי הקדש (כלל יד אות א-ב) שלפי הבנת הדרכי נועם בשיטת רש"י יש להכשירה אם הגדול קוראה כהוגן, מפני שלשיטתו החיסרון בגדול הוא בכך שהוא קורא את האות המסופקת לפי ענין המילה והמשפט, אלא שלכתחילה אין עושים כן, מפני שלפעמים על ידי ראיית האות המסופקת יחד עם שאר האותיות אפשר להכשירה מחמת שרואים את היחס בו נכתבו האותיות, ואם כן בגדול שאי אפשר להראות לו את שאר האותיות יחמיר בחינם, ולפי הרמב"ם שכתב שיש לכתוב את האותיות בכתיבה תמה וברורה אף לתינוקות, יתכן שאין מועילה הבחנת גדול [באופן הנ"ל] להכשיר את האות, מפני שיכול להיות שלקטן לא תיראה האות כתיקנה. והמשנת הסופר (שם מקורות ס"ק ד) כתב טעם נוסף, שאדם גדול מתחכם לפעמים ואינו עונה בתמימות כקטן. וכן כתב בשו"ת שבט הקהתי (שם) שיתכן שיקרא כהוגן מחמת חשבונות צדדיים שאינם קשורים לגוף תמונת האות.

וקטן שכיסו בפניו את האותיות שלפני ואחרי האות המסופקת וקראה שלא כהוגן, ולאחר מכן הראו לקטן אחר את האות המסופקת יחד עם שאר האותיות וקראה כהוגן, כתב המקדש מעט (ס"ק נז) שיש להכשיר, וכל שכן כשחזר בו בעצמו [כמו שהובא דעתו לעיל (הע' הקודמת) שמועילה חזרתו].

ואף שמבואר כאן שמראים לתינוק את האות המסופקת יחד עם שאר האותיות כדי שיוכל לראות את האות ביחס לשאר האותיות, כתב הדעת קדושים (ס"ק יב) לענין אות יו"ד שהתג העליון שלה ארוך ודומה לאות למ"ד, שאם תינוק ראה רק את האות הזו וקראה למ"ד הרי היא פסולה מפני שיש בספר תורה אותיות קטנות, וכתב בגדולי הקדש (סוף ס"ק טו) שיתכן שסבר שבאופן זה אין להראות לתינוק גם את שאר האותיות מפני שמדובר כשהאות מצד עצמה אינה נראית כיו"ד ולפיכך אין להכשירה רק מחמת גודלה ביחס לשאר האותיות, מה שאין כן במקום שהספק על האות הוא שקול לאיזו אות דומה יותר, שבזה מועילה הכרת התינוק על ידי שאר האותיות, וסיים בצ"ע.

ולענין תיבת 'פן' שאורך הפ"א שלה קרוב לאורך הנו"ן, ותינוק שראה אותה עם הפ"א קראה זי"ן, ראה מה שכתבנו לקמן במשנת סופרים (אות נו"ן פשוטה).

[משנ"ב ס"ק נב]
כְּגוֹן וְי"ו קְטִיעָה[83].

83) ולענין אופן עשיית 'וי"ו קטיעא' הנזכר בגמרא (קדושין סו, ב) בתיבת "שלום" שבפסוק בפרשת פנחס (במדבר כה יב), ראה מה שכתבנו לקמן במשנת סופרים (אות וא"ו).

[ביה"ל ד"ה ואם לאו]
אֲפִלּוּ נַעֲשָׂה הַהֶפְסֵק לְאַחַר־כָּךְ, כְּגוֹן שֶׁקָּפַץ הַדְּיוֹ מַהַקְלָף וְנִשְׁאַר רַק רֹשֶׁם אַדְמוּמִית מַהַחֲלָדָה שֶׁל הַדְּיוֹ[84].

84) שלגבי דיו שדהה ונשאר רק מראה חלודה, מבואר במשנ"ב להלן (ס"ק קכח) שהוא פסול לכל הדעות.

הִלְכוֹת תְּפִלִּין סִימָן לב

(כמ) [כמ] (מט) **לֹא חָכָם** (נ) **וְלֹא טִפֵּשׁ** *יוֹדֵעַ לִקְרוֹתוֹ, **כָּשֵׁר**, *וְאִם לָאו, **פָּסוּל**, (נא) **וְאֵין צָרִיךְ לְכַסּוֹת לוֹ שְׂאָר** (נב) **אוֹתִיּוֹת כְּמוֹ שֶׁנּוֹהֲגִים**: הגה *מיהו אם אָנוּ רוֹאִים שֶׁלֹּא נִשְׁאַר צוּרַת (נג) (נב) הָאוֹת כְּתִקּוּנוֹ, פָּסוּל אַף־עַל־פִּי שֶׁהַתִּינוֹק קוֹרֵא אוֹתוֹ כְּהִלְכָתוֹ (מרדכי שם ומהרי״ק שורש ס״ט וריב״ש). [1]הָא דְּמַכְשִׁירִינָן

נ בית־יוֹסף מדברי הָרַמְב״ם סוֹף פֶּרֶק א מֵהִלְכוֹת תְּפִלִּין

בֵּאֵר הֵיטֵב

כצ״ל, וכ״כ בְּע״ת וכ״ה בְּמָרְדְּכִי וכ״כ הַמְחַבֵּר יַד אַהֲרֹן, וּבִקְצָת נִסְחָאוֹת כָּתַב אוֹ שֶׁנִּפְסַק רֶגֶל הָאֶלֶ״ף. וְהַט״ז הִרְבָּה לְהַקְשׁוֹת עָלָיו וְהֶעֱלָה דְּהַךְ נִפְסַק רֶגֶל הָאֶלֶ״ף מְקוֹמוֹ אח״כ, מיהו אם אָנוּ רוֹאִים שֶׁלֹּא נִשְׁאַר צוּרַת אוֹת כְּתִקּוּנוֹ אוֹ נִפְסַק רֶגֶל הא׳ פָּסוּל ע״ש. וְהַמ״א גּוֹרֵס רֶגֶל הָאֶחָד, ע״ש, וְאין לדקדק הַבָּנָה. וְעַיֵּן בְּסֵפֶר תּוֹרַת חַיִּים בְּקַנְטְרֵס עוֹלְלוֹת־הַבָּרָם: (כמ) **לֹא חָכָם.** כָּתַב הַט״ז נ״ל דְּהַךְ נִפְסַק מִיָּרֵי שֶׁנִּפְסַק קֵצָת מֵאֹרֶךְ הָאוֹת וּלְמֹשֶׁה לְגַמְרֵי וְלֹא נִשְׁאַר מִמֶּנּוּ רַק הַחֵלֶק שֶׁקֹּדֶם הַהֶפְסֵק, אָז תָּלוּי בִּקְרִיאַת הַתִּינוֹק אִם סָפֵק לָנוּ אִם נִשְׁאַר כְּשִׁעוּר שֶׁל הָאוֹת הַהוּא; אֲבָל אִם נִשְׁתַּיֵּר גַּם לְמֹשֶׁה מִן הַהֶפְסֵק דְּהַיְנוּ שֶׁנַּעֲשָׂה הַהֶפְסֵק בְּרַחְבּוֹ שֶׁל רֶגֶל הָאוֹת וְאַחַר הַהֶפְסֵק נִשְׁאַר עוֹד לְמֹשֶׁה חֵלֶק מִן הָרֶגֶל, בָּזֶה לֹא מוֹעִיל תִּינוֹק, דְּהַתִּינוֹק יְצָרֵף גַּם מַה שֶׁלְּמֹשֶׁה מִמֶּנּוּ לַחֵלֶק הָעֶלְיוֹן וּבֶאֱמֶת אֵין לוֹ צָרוּף, וְזֶה דּוֹמֶה לִנְפְסַק רֶגֶל הא׳, אֶלָּא צָרִיךְ לְכַסּוֹת אֶת חֵלֶק הַנִּשְׁאָר אַחַר הַהֶפְסֵק; וְאֵין זֶה דּוֹמֶה לְמ״ש הש״ע כָּאן דְּאֵין צָרִיךְ לְכַסּוֹת שְׂאָר הָאוֹתִיּוֹת, דְּבָזֶה וַדַּאי מוֹדֶה דְּצָרִיךְ לְכַסּוֹת. בַּ״ח פָּסַק דְּלֹא מַכְשִׁירִינָן ע״י תִּינוֹק אא״כ שֶׁנִּכְתַּב מִתְּחִלָּה כְּהִלְכָתוֹ הָאוֹת וְאח״כ נִפְסַק, אֲבָל אִם נִכְתַּב מִתְּחִלָּה כָּךְ לֹא מִהֲנֵי תִּינוֹק אע״ג דְּלִיבָּא נָקֵב ע״ש. וְט״ז חוֹלֵק עָלָיו וְכָתַב דְּאֵין חִלּוּק בָּזֶה, דְּאִם אֵרַע שֶׁכָּתַב הַסּוֹפֵר אִיזֶה אוֹת פְּשׁוּט וְנִסְתַּפֵּק לוֹ אִם הוּא אֵרוֹךְ כְּשִׁעוּר שֶׁרָאוּי לִהְיוֹת, וְא״א לוֹ לְהַגִּיהַּ דְּהָוֵי שֶׁלֹּא כְּסִדְרָן, וַדַּאי מֵרָאָה לְתִינוֹק הָאוֹת ע״ש. וְעַיֵּן בְּתְשׁוּבַת מִטָּה־יוֹסֵף ח״א סִימָן א שֶׁהֵלִין בְּעֵד הַב״ח, וְעַיֵּן בְּקַנְטְרֵס עוֹלְלוֹת־הַבָּרָם: (כנ) **אוֹתִיּוֹת.** מִשְׁמַע דְּבָרָיו מִלְּפָנָיו וּמִלְּאַחֲרָיו א״צ לְכַסּוֹתוֹ, וְכ״כ הַב״ח בְּא״ע סִימָן קכה, ע״ש, אֲבָל מַה שֶׁקֹּדֶם לוֹ צָרִיךְ לְכַסּוֹת, שֶׁאִם יַתְחִיל מִתְּחִלַּת הַמִּקְרָא, סַרְכָּה נָקֵט וְאָזֵל, וְכֵן נָהֲגוּ עכ״ל. וְכָתַב הַיַּד־אַהֲרֹן דְּאִם בְּתִינוֹק שֶׁלֹּא לָמַד בְּאוֹתָהּ פְּרָשָׁה אפ״ה צָרִיךְ לְכַסּוֹת מַה שֶׁלְּפָנָיו, דְּלֹא כְּסֵפֶר גֵּט פְּשׁוּט סִימָן קכה ס״ק פג ע״ש: (כג) **הָאוֹת.** ז״ל מַהֲרִי״ק שֹׁרֶשׁ ס״ט, בְּדִין אלפי״ן שֶׁאֵין הי״ד שֶׁלָּהֶן נוֹגַעַת לְנֶגֶּדָּ שֶׁהוּא פָּסוּל וְאֵין לְהַכְשִׁירוֹ ע״י קְרִיאַת הַתִּינוֹק, שֶׁלֹּא נֶאֱמְרוּ דְּבָרִים הַלָּלוּ אֶלָּא הֵיכָא שֶׁנִּפְסַק הָאוֹת וּבְצִיר לֵהּ מִשְׁעוּרָא כְּגוֹן יו״ו קְטִיעָא שֶׁאָנוּ מְסַפְּקִים אִם הַגִּיעַ לְאָרֹךְ יו״ו אוֹ אִם כְּשִׁעוּר יו״ד, וּלְכָךְ תּוֹעִיל קְרִיאַת הַתִּינוֹק, דְּגִלּוּי מִלְּתָא בְּעִלְּמָא הוּא דְּאָרֹךְ יו״ו יֶשׁ לֵהּ מִדְּלֹא קָרְאָהּ יו״ד; אֲבָל הֵיכָא דְּפְשׁוּטָה שֶׁאֵין הָאוֹת נִשְׁאָר בְּצוּרָתָהּ מַה מּוֹעִיל בִּרְאִיַּת הַתִּינוֹק וְעַיְנִינוּ רוֹאוֹת שֶׁאֵין הָאוֹת בְּצוּרָתָהּ, עכ״ל, וְכ״כ הָרִיבַ״ש סִימָן ק״כ דְּלֹא מַהֲנֵי לְאוֹת נִדְמָה לְאוֹת אַחֶרֶת, אֲבָל הֵיכָא שֶׁהַפְּסוּל הוּא מְשׁוּם שֶׁנִּפְסַק צוּרָתוֹ לֹא מַהֲנֵי; לָכֵן אֵין לְהַכְשִׁיר הָאֶלֶ״ף שֶׁאֵין רֶגֶל הַשְּׂמָאלִי נוֹגֵעַ לְצַד הָאֶמְצָעִי בִּשְׁבִיל שֶׁהַתִּינוֹק יִקְרָאֶנָּה אֶלֶ״ף, שֶׁהֲרֵי מִפְּנֵי

שַׁעֲרֵי תְשׁוּבָה

הַמג״א הַבָּנָה עַיֵּן בְּיַד־אֶפְרַיִם מ״ש עִנְיָן נִפְלָא בְּזֶה ע״ש: [כמ] **לֹא חָכָם.** עבה״ט. וְעַיֵּן בְּדִבְרֵי הַמְּאִירִי שֶׁהֵבִיא הַב״י וּמ״ש הָא״ר וּבִשְׁאֵלוֹת וּתְשׁוּבוֹת בֵּית אֶפְרַיִם בְּזֶה בְּאֹרֶךְ: מִכָּאן עַד ס״ק לא עַי׳ בְּיַד־אֶפְרַיִם וַתִּמְצָא בְּאוּר הַדְּבָרִים שֶׁהֵבִיא הַמג״א מִתְּשׁוּבוֹת הַגְּדוֹלִים וְכַמָּה הֲלָכָה נִפְרֶנְתָא אִיכָא לִמְשַׁמֵּע מִנַּיְהוּ. וְכָתַב בְּגִנַּת־וָרָדִים כְּלָל ב סי׳ ט: סוֹפֵר שֶׁנִּזְדַּמֵּן לוֹ כ״ף פְּשׁוּטָה לְהַשְׁלִים הַשִּׁיטָה, וְהִמְשִׁיךְ גַּבָּהּ שֶׁל כָּף עַד שֶׁהִגִּיעַ לְכַסּוֹף וְרַע״ז דּוֹמֶה לְדָלֶת אוֹ לְרֵישׁ גְּדוֹלָה שֶׁהוּא פָּסוּל לְכַמָּה פּוֹסְקִים, אֶפְשָׁר לְהַקֵּל בְּשַׁעַת הַדְּחָק, דְּמוֹכְחָא מִלְּתָא ע״י כְּתִיבָתָהּ בְּקַלְמוֹס דַּקָּה שֶׁאֵינָהּ מְאוֹתִיּוֹת גְּדוֹלוֹת, רַק שֶׁהֶאֱרִיכוּהוּ לְהַשְׁלִים הַשִּׁיטָה, וְאִם אֵין לוֹ תְּפִלִּין אֲחֵרִים יָכוֹל לְבָרְכָן עַל אֵלּוּ; וְאִם אֵרַע כֵּן בְּכָ״ף שֶׁל אֶלֶ״ף אָסוּר לְגָרְרָהּ וּלְכַתְּבָהּ מֵחָדָשׁ, שֶׁאִפְשָׁר כְּבָר קִדְּשָׁהּ הַשֵּׁם, וּבִשְׁאָר אוֹתִיּוֹת וְתֵבוֹת יָכוֹל לִגְרֹר בְּלֵהּ וּלְכַתְּבָהּ מֵחָדָשׁ, אֲבָל לְתַקֵּן ע״י שֶׁיְּגָרֵר מִקְצַת הַרְחֹב שֶׁיִּהְיֶה כָּף פְּשׁוּטָה כְּתִקּוּנָהּ, אֵין לֵהּ הֶכְשֵׁר רַק בִּשְׁעַת הַדְּחָק כְּמוֹ קֹדֶם הַתִּקּוּן ע״ש, וְעַיֵּן בְּמ״ש הַמג״א בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת מֹהַרְיָ״ל הַלֵּוִי וּמ״ש בְּיַד־אֶפְרַיִם בָּזֶה. וְכָתַב בְּבִרְכֵי־יוֹסֵף בְּתִמּוּנַת הַכָּף פְּשׁוּטָה: אִם כָּתַב הַכ״ף פְּשׁוּטָה בְּזַוִּית כְּמוֹ דָל״ת פּוֹסֵל מֹהַרַ״שׁ נַרְבּוֹנִי, וּמֹהַרַ״ם גַּלַּאנְטִי בִּתְשׁוּבָה סי׳ קכד הַכְּשֵׁיר, וכ״כ מהריק״ש בִּתְשׁוּבָה כת״י וְהַעִיד שֶׁרָאָה ס״ת שֶׁכָּתַב מֹהַרַ״ל בֶּן־חָבִיב לְעַצְמוֹ וְהִכִּ״ף עָלָיו בְּצוּרַת דָּל״ת, וכ״כ בְּלִקּוּטֵי פר״ח א״ח. וְעַיֵּן בְּזִכְרוֹן־יוֹסֵף סי׳ ב אם הָאֲרִיךְ הַסּוֹפֵר קוֹצֵי הַיּוֹדִ״ין יוֹתֵר מֵהָרָאוּי עַד שֶׁיְּשַׁוּוּ לְרַגְלוֹ הַיְמָנִית, אֵין לִמְחֹק כָּל הַקּוֹץ וּלְחַזֵּר וּלְכַתְּבוֹ וּבִכְדָּבָר בִּיו״ד הַשֵּׁם, רַק דֵּי לְגָרֵר אֲרִיכוּת הַקּוֹץ מִשְׁעוּרוֹ הָרָאוּי, וְהָרוֹצֶה לְהַחְמִיר יָכוֹל לְהַעֲבִיר הַקַּלְמוֹס עַל הַקּוֹץ הַנִּשְׁאָר כו׳ ע״ש:

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

דְּצָרִיךְ לְכַסּוֹת, וְכֵן הַסְכָּמַת (נד) הָאַחֲרוֹנִים [דְּלֹא כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּסֵפֶר יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב לְהַקֵּל כִּשִׁיטַת הַמְּאִירִי[80]. וּבְבֵאוּר הַגְּרָ״א בְּסִימָן לוֹ מִשְּׁמַע גַּם־כֵּן כְּהַט״ז דְּלֹא מְצָרְפִינָן לְהָאוֹת מַה שֶׁלְּמֹשֶׁה]: (מט) **לֹא חָכָם.** הַיְנוּ (נה) חָכָם כָּל־כָּךְ שֶׁמֵּבִין הָעִנְיָן, וּמִתּוֹךְ זֶה הוּא אוֹמֵר הָאוֹת הַנִּפְסָק וְיִהְיֶה מִתְפָּרֵשׁ שֶׁפִּיר, אֲבָל אֵין נִקְרָא חָכָם אִם הוּא חָכָם בְּהַכָּרַת הָאוֹתִיּוֹת הֵיטֵב וְאֵין מֵבִין מַה שֶּׁכָּתוּב לְפָנָיו, דְּזֶהוּ וַדַּאי גַּם־כֵּן כָּשֵׁר: (נ) **וְלֹא טִפֵּשׁ.** טִפֵּשׁ הַיְנוּ שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִקְרוֹת הָאוֹתִיּוֹת; (נו) וְכֹל שֶׁיּוֹדֵעַ לִקְרוֹת הָאוֹתִיּוֹת, אַף־עַל־גַּב דְּאֵינוֹ בָּקִי כָּל־כָּךְ בְּצוּרַת הָאוֹתִיּוֹת, כֹּל שֶׁאוֹמֵר דְּאֵין בּוֹ צוּרַת אוֹת, פָּסוּל הוּא[81]: (נא) **וְאֵין צָרִיךְ לְכַסּוֹת.** וְכֵן כָּתַב הַלְּבוּשׁ, אֲבָל הַמְּגַן־אַבְרָהָם בְּשֵׁם מַהֲרִי״ט כָּתַב דְּצָרִיךְ לְכַסּוֹת מַה שֶׁלְּפָנָיו[82], שֶׁאִם יַתְחִיל מִתְּחִלַּת הַמִּקְרָא, סַרְכָּה נָקֵט וְאָזֵל. (נז) וַאֲפִלּוּ תִּינוֹק שֶׁלֹּא לָמַד בְּאוֹתָהּ פָּרָשָׁה, אֲפִלּוּ הָכֵי צָרִיךְ לְכַסּוֹת לוֹ מַה שֶׁלְּפָנָיו עַד תֵּבָה זוֹ, (נח) אֲבָל תֵּבָה זוֹ וְגַם מַה שֶּׁלְּאַחֲרֶיהָ אֵין צָרִיךְ לְכַסּוֹתוֹ כְּלָל בְּכָל גַּוָּנֵי: (נב) **הָאוֹת.** כְּגוֹן (נט) אלפי״ן שֶׁאֵין הי״ד שֶׁלָּהֶן נוֹגַעַת אֶל עֶצְמָן, וְכֵן נְקֻדַּת הַפֵּ״א שֶׁאֵין נוֹגַעַת לְגַבָּהּ, וְכֵן בְּכָל אוֹתִיּוֹת שֶׁאֵינָן פְּשׁוּטוֹת שֶׁהוּא פָּסוּל, בֵּין אִם נַעֲשָׂה זֶה בְּעֵת הַכְּתִיבָה אוֹ לְאַחַר הַכְּתִיבָה, שֶׁלֹּא מַהֲנֵי קְרִיאַת הַתִּינוֹק אֶלָּא הֵיכָא שֶׁנִּפְסַק הָאוֹת וּבְצִיר לֵהּ מִשְׁעוּרָא וּמְחֻמֶּמֶת זֶה דּוֹמֶה הָאוֹת בְּמִקְצָת לְאוֹת אַחֵר, כְּגוֹן יו״ו קְטִיעָה[83], שֶׁאָנוּ מְסַפְּקִין אִם הִגִּיעַ לְאָרֹךְ יו״ו אוֹ כְּשִׁעוּר יו״ד, וּלְכָךְ תּוֹעִיל קְרִיאַת הַתִּינוֹק, דְּגִלּוּי מִלְּתָא בְּעַלְמָא הוּא דְּאָרֹךְ יו״ו יֶשׁ לֵהּ מִדְּלֹא קָרְאָהּ יו״ד; וְהוּא הַדִּין לְאוֹת נו״ן פְּשׁוּטָה וְכָ״ף פְּשׁוּטָה שֶׁיֵּשׁ סָפֵק אִם יֵשׁ לָהֶם שִׁעוּר אָרְכָּן, אוֹ כָּ״ף כְּפוּפָה שֶׁדּוֹמָה בְּמִקְצָת לְבֵי״ת וּכְהַאי גַּוְנָא, שֶׁיֵּשׁ לְהִסְתַּפֵּק אִם תְּמוּנָתָהּ דּוֹמָה לְאוֹת אַחֶרֶת; אֲבָל הֵיכָא שֶׁאָנוּ רוֹאִין שֶׁאֵין הָאוֹת נִשְׁאָר בְּצוּרָתָהּ, מַה מּוֹעִיל בִּרְאִיַּת הַתִּינוֹק, וְעַיְנִינוּ רוֹאִין שֶׁאֵין הָאוֹת בְּצוּרָתָהּ וְלָכֵן אֵין לְהַכְשִׁיר הָאֶלֶ״ף שֶׁרֶגֶל שְׂמֹאלוֹ אֵין נוֹגֵעַ לַקָּו הָאֶמְצָעִי בִּשְׁבִיל שֶׁהַתִּינוֹק יִקְרָאֶנָּה אֶלֶ״ף, דְּמִפְּנֵי הַפְּרוּד לֹא יִטְעֶה לוֹמַר שֶׁהִיא עַי״ן הַפּוּכָה. וְהוּא הַדִּין בְּפְשׁוּטוֹת, אִם אָנוּ רוֹאִים וַדַּאי שֶׁאֵין בּוֹ צוּרַת אוֹת לֹא מַהֲנֵי מַה דְּתִינוֹק קוֹרֵא

בֵּאוּר הֲלָכָה

יָפֶה שֶׁהִיא וי״ו אוֹ נו״ן, כָּשֵׁר וְאֵין צָרִיךְ לְהַרְאוֹת לַתִּינוֹק: * **יוֹדֵעַ לִקְרוֹתוֹ.** אָז אֲפִלּוּ הוּא נָקֵב גָּדוֹל אוֹ הָפְסֵק גָּדוֹל שֶׁפִּרִידָתוֹ נָכָר לְהַדְּיָא, כָּשֵׁר וְאֵין צָרִיךְ שׁוּם תִּקּוּן, דְּלֹא יְהֵא צָרִיךְ מֵאֵלּוּ כָּתֹב לְכַתְּחִלָּה אוֹת קָצָר בְּזֶה דְּכָשֵׁר: * **וְאִם לָאו.** אֲפִלּוּ נַעֲשָׂה הַהֶפְסֵק לְאַחַר כָּךְ, כְּגוֹן שֶׁקָּפַץ הַדְּיו מֵהַקְלָף וְנִשְׁאַר רַק רֹשֶׁם אַדְמוּמִית מֵהַחֲלָדָה שֶׁל הַדְּיו[84], וַאֲפִלּוּ אִם הָיָה הַהֶפְסֵק קָטָן כָּל־כָּךְ שֶׁלֹּא הָיָה פְּרִידָתוֹ נָכָר לְהַדְּיָא, וְהָרְאָה לְהַתִּינוֹק גַּם הַחֵלֶק שֶׁלְּמֹשֶׁה מֵהַהֶפְסֵק וּקְרָאוֹ לְאוֹת, אֲפִלּוּ הָכֵי פָּסוּל, דְּאֵין מְצָרְפִין לוֹ מַה שֶּׁלְּמֹשֶׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַט״ז. וְכָל זֶה לְעִנְיָן שֶׁיִּשָּׁאֵר כָּךְ בְּלֹא תִּקּוּן, אֲבָל לְעִנְיָן תִּקּוּן, אִם הַתִּינוֹק יוֹדֵעַ לִקְרוֹת הָאוֹת עַל־יְדֵי צְרוּף מַה שֶּׁלְּמֹשֶׁה, מֵהֲנֵי אֲפִלּוּ בְּתְפִלִּין וּמְזוּזוֹת דְּבָעֵינָן כְּסִדְרָן דַּוְקָא, דְּלֹא נִתְבַּטֵּל מִמֶּנּוּ לְגַמְרֵי שֵׁם אוֹת כֵּיוָן שֶׁהַתִּינוֹק יוֹדֵעַ לִקְרוֹת עַל־יְדֵי צְרוּף, וַאֲפִלּוּ נַעֲשָׂה זֶה הַהֶפְסֵק בְּעֵת הַכְּתִיבָה. וְכָתַב הַפְּרִי־מְגַדִּים, דְּכָל זֶה בְּשֶׁלֹּא נָכָר לְהַדְּיָא פְּרִידָתָן, אֲבָל אִם נָכָר לְהַדְּיָא פְּרִידָתָן אֵין מוֹעִיל לוֹ שׁוּם תִּקּוּן אֲפִלּוּ נַעֲשָׂה לְאַחַר הַכְּתִיבָה. וְעַיֵּן לְקַמָּן בְּסִעִיף כה בְּבֵאוּר הֲלָכָה מַה שֶׁכָּתַבְנוּ אוֹדוֹת זֶה: * **מיהו אם אָנוּ רוֹאִים וְכו׳.** עַיֵּן בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה. וְכָל זֶה מִיָּרֵי גַּם־כֵּן בְּלֹא תִּקּוּן, אֲבָל לְעִנְיָן תִּקּוּן מֵהֲנֵי עַל־כָּל־פָּנִים קְרִיאַת הַתִּינוֹק, וְאֵין חִלּוּק בָּזֶה בֵּין פְּשׁוּטוֹת לְכְפוּפוֹת, וְהַכֹּל דַּיְנָא כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ מִתְּחִלָּה. כָּל זֶה בְּרַרְתִּי מִדִּבְרֵי הַפְּרִי־מְגַדִּים בְּסִימָן זֶה בְּהַרְבֵּה מְקוֹמוֹת, וְיֶתֶר דִּינֵי הַפְּרָטִים לְעִנְיָן תִּקּוּן יִתְבָּאֵר

שַׁעַר הַצִּיּוּן

(נד) ה״ה הַפְּרִי־מְגַדִּים וְדֶרֶךְ־הַחַיִּים וְשַׁעֲרֵי־אֶפְרַיִם וּשְׁאָרֵי אַחֲרוֹנִים: (נה) פְּרִי־מְגַדִּים, וּמַחֲצִית־הַשֶּׁקֶל מִשְּׁמַע לִכְאוֹרָה דְּפְלִיג עַל זֶה: (נז) בֵּאוּר הֵיטֵב: (נח) כֵּן כָּתַב בְּמַהֲרִי״ט חֵלֶק יוֹרֶה דֵּעָה לב, וְעַיֵּן בְּדֶרֶךְ־הַחַיִּים הִלְכוֹת קְרִיאַת הַתּוֹרָה, וּמִסְתַּמָּא לֹא רָאָהוּ דְּאִי לָאו הָכֵי הָיָה מְבִיאוֹ: (נט) מְלֶקֶט מט״ז וּמְגַן־אַבְרָהָם וּפְרִי־מְגַדִּים וְדֶרֶךְ־הַחַיִּים, וּדְלֹא כְּאַלִּיָּה רַבָּה:

ס תשובת רבי לוי ן חביב

(נג) כְּשֶׁנִּפְסַק אוֹת, דַּוְקָא *כְּשֶׁנִּכְתַּב בְּכַשְׁרוּת (נד) *וְאַחַר־כָּךְ נִפְסַק, אֲבָל אִם (נה) מִתְּחִלָּה כְּשֶׁנִּכְתַּב הָיָה שָׁם (נו) נָקֵב (כז) וְנִפְסַק בּוֹ, אוֹ אִם (נז) °רֶגֶל הַכָּ״ף הַפְּשׁוּטָה אוֹ כַּיּוֹצֵא בָהּ מַגִּיעַ לְסוֹף הַקְּלָף (נח) בְּלִי הֶקֵּף (כח) קְלָף (נט) מִתְּחִלָּתוֹ, (ס) פָּסוּל:

בַּאֵר הֵיטֵב

הַפְּרוּד לֹא יִטְעֶה לוֹמַר שֶׁהִיא אוֹת אַחֶרֶת דְּהַיְנוּ עִי״ן הַפּוּכָה עכ״ל, וְעַיֵּן סָעִיף כה: **(כז) וְנִפְסַק בּוֹ.** לְהַב״ח שֶׁכְּתַבְתִּי בְּס״ק כא, אֵין חִלּוּק בֵּין נִפְסַק בְּנִקֵּב בֵּין נִפְסַק שֶׁלֹּא ע״י נָקֵב, אֶלָּא כְּשֶׁנִּרְאֶה הַגּוּיל בְּאֶמְצַע הָאוֹת לֹא מַכְשִׁירִינָן ע״י תִּינוֹק אא״כ שֶׁנִּכְתַּב מִתְּחִלָּה כְּתִקּוּנוֹ וְאח״כ נִפְסַק הָאוֹת, אֲבָל אִם נִכְתַּב כָּךְ מִתְּחִלָּה לֹא מַהֲנֵי תִּינוֹק אע״ג דְּלֵיכָא נָקֵב; וּלְהַט״ז צָרִיךְ לוֹמַר דְּכָאן אֵירֵי דַּוְקָא דְּנִפְסַק ע״י נָקֵב דְּאִז יֵשׁ חִלּוּק הַזֶּה הוֹאִיל וְאֵין מַקֵּפֶת גּוּיל; כִּי זֶהוּ לְשׁוֹן הַב״י: וְא״ת וְהֵיכִי מַכְשִׁירִינָן בְּאִיפְסַק שׁוּם אוֹת בְּנוּקְבָא וְהָא אִמְרִינָן בְּהַקּוֹמֵץ כָּל אוֹת שֶׁאֵין גּוּיל מַקֵּף לֵהּ מד׳ רוּחוֹתֶיהָ פָּסוּל; וְי״ל דְּהָא דְּמַכְשִׁירִינָן הַיְנוּ דַוְקָא בְּשֶׁנִּפְסַק אַחַר שֶׁנִּכְתַּב, דְּכֵיוָן דְּכַשֶּׁנִּכְתְּבָה הָיְתָה כְּשֵׁרָה שֶׁהָיָה מַקִּיפָהּ גּוּיל מד׳ רוּחוֹתֶיהָ, אֲבָל בְּשֶׁבִּתְחִלַּת הַכְּתִיבָה הָיָה שָׁם נָקֵב וְנִפְסְקָה בּוֹ אע״פ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שִׁעוּר אוֹת, פְּסוּלָה, מִשּׁוּם דְּמִעוֹלָם לֹא הֶקֵּפָה גּוּיל ע״ש וּבְט״ז וְדוּ״ק. כָּתַב בְּתִשְׁוּבַת הָרִי״ הַלֵּוִי: אִם יֵשׁ שְׁרִיטָה דַּקָּה בְּתוֹךְ הָאוֹת וְאֵינוֹ עוֹבֵר מֵעֵבֶר לַגּוּיל כָּשֵׁר, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה אוֹת חֲלוּקָה לב׳. עַיֵּן מַטֶּה־יוֹסֵף ח״א סִימָן א: **(כה) קְלָף.** אע״פ שֶׁהִיא אֲרֻכָּה כְּרָאוּי, מ״א:

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

אוֹתוֹ כָּךְ, רַק בְּסָפֵק לָנוּ אִם יֵשׁ בּוֹ שִׁעוּר כְּרָאוּי מַהֲנֵי. וְכָל זֶה בְּלֹא תִּקּוּן, וּלְענְיַן תִּקּוּן עַיֵּן בְּבֵאוּר הֲלָכָה: **(נג) כְּשֶׁנִּפְסַק אוֹת.** וְהוּא הַדִּין מָה דְּמַכְשִׁיר לְעֵיל בְּסָעִיף טו אִם נִקַּב רֶגֶל הֵה״א, (ס) אֲבָל בְּנִקֵּב חֲלָלוֹ דְּמַכְשִׁיר שָׁם הַמְחַבֵּר הוּא אֲפִלּוּ נִקַּב קֹדֶם הַכְּתִיבָה, וְלֹא נָקַט שָׁם ״אִם לְאַחַר שֶׁנִּכְתַּב״ וְכו׳ אֶלָּא מִשּׁוּם סִיפָא דְּנִקַּב רֶגֶל[85]: **(נד) וְאַחַר־כָּךְ נִפְסַק.** וַהֲשַׁעַם, דְּלֹא בְּעִינְן מַקֵּף גּוּיל רַק בְּעֵת הַכְּתִיבָה, וּלְפִי זֶה אֲפִלּוּ אִם מַגִּיעַ הַנֶּקֶב מֵאוֹת לְאוֹת שֶׁסְּמוּךְ לוֹ, גַּם־כֵּן כָּשֵׁר. אֶכֶן הַדֶּרֶךְ־הַחַיִּים בְּהִלְכוֹת קְרִיאַת הַתּוֹרָה בְּדִין כז מַחְמִיר בְּזֶה, וְעַיֵּן בְּבֵאוּר הֲלָכָה. וְדַע עוֹד, דְּבִענְיַן נְגִיעַת הָאוֹתִיּוֹת אֲפִלּוּ אִם יוֹדֵעַ בְּבִרּוּר שֶׁנַּעֲשָׂה לְאַחַר הַכְּתִיבָה גַּם־כֵּן פָּסוּל (דֶּרֶךְ־הַחַיִּים שָׁם וְכֵן מִשְּׁמַע בְּבֵית־שְׁמוּאֵל בְּאֶבֶן־הָעֵזֶר בְּסִימָן קכה סָעִיף־קָטָן כט עי״ש דִּסְבִירָא לֵהּ גַּם־כֵּן דְּצָרִיךְ לְחֹשׁ לְתִרּוּץ רִאשׁוֹן שֶׁבְּבֵית־יוֹסֵף בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל וא״ת וכו׳, דְּאִין מְחַלֵּק בְּנִגִיעָה בֵּין אִם לֹא הֶקֵּף בְּעֵת הַכְּתִיבָה אוֹ אַחַר־כָּךְ): **(נה) מִתְּחִלָּה.** וּבִסְפֵק מָתַי נַעֲשָׂה הַנֶּקֶב, תּוֹלִין דְּאַחַר הַכְּתִיבָה נַעֲשָׂה, דְּמִסְתָּמָא אִם הָיָה בְּעֵת הַכְּתִיבָה הָיָה הַסּוֹפֵר רוֹאֶהוּ[86], אִם לֹא שֶׁהַנֶּקֶב קָטָן מְאֹד[87] [דה״ח]: **(נו) נָקֵב.** דַּוְקָא נָקֵב אוֹ קָרַע אַף שֶׁאֵין נִכָּר כְּלַל הַהֶפְסֵק, וּמִשּׁוּם דְּלֹא הָיָה מַקֵּף גּוּיל בְּעֵת הַכְּתִיבָה [לבושי״ר], (סא) אֲבָל הֶפְסֵק בְּעֵלְמָא כָּשֵׁר וְאֵין צָרִיךְ שׁוּם תִּקּוּן, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ שִׁעוּר אוֹת עַד מָקוֹם הַהוּא, וּכְדְלְעֵיל בְּסָעִיף טו וְטז. וְאִם נִמְצָאוֹת שְׁרִיטוֹת דַּקּוֹת בְּתוֹךְ שִׁעוּר אוֹת, עַיֵּן בְּבֵאוּר הֲלָכָה בְּסָעִיף כה: **(נז) רֶגֶל.** וְכָל־שֶׁכֵּן גַּגֵּי הָאוֹתִיּוֹת וְאֶמְצָעָן שֶׁאֵין לָהֶם הֶקֵּף גּוּיל בְּעֵת הַכְּתִיבָה, וְנָקֵט רֶגֶל לְרַבּוֹתָא: אַף דִּבְעֵת כְּתִיבַת סוֹף הָרֶגֶל כְּבָר נִגְמַר צוּרַת הָאוֹת כָּרָאוּי, אֲפִלּוּ הָכִי כָּל זְמַן שֶׁלֹּא סִלֵּק יָדוֹ מִן הָאוֹת מִקְרֵי דָּבָר זֶה בְּעֵת הַכְּתִיבָה וּבְעִינְן לְכָל הָאוֹת הֶקֵּפַת גּוּיל: **(נח) בְּלִי הֶקֵּף.** וַאֲפִלּוּ אִם הִיא אֲרֻכָּה כָּרָאוּי, דְּהַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שִׁעוּר שֶׁאֲפִלּוּ אִם נִגְרְרָה קְצָת לְמַטָּה יִשָּׁאֵר צוּרַת אוֹת, מִכָּל מָקוֹם פָּסוּל [מ״א בס״ק כ״ב וועיין במ״א סק״ג[88]]: **(נט) מִתְּחִלָּתוֹ.** אֲבָל אִם נִתְחַדֵּשׁ הַקְּלָף אַחַר־כָּךְ וְעַל־יְדֵי־זֶה אֵין מַקֵּף גּוּיל, כָּשֵׁר[89]: **(ס) פָּסוּל.** (סב) וְאִם רוֹצֶה לְתַקֵּן, יְגָרֵר קְצָת כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה מַקֵּף גּוּיל[90], (סג) אֲבָל דִּבּוּק מַטְלִית לֹא מַהֲנֵי לְהַקֵּפַת גּוּיל[91], דִּבְעִינְן הַקֵּפַת

אִינוֹ פּוֹסֵל חֲסָרוֹן הֶקֵּף גּוּיל עַל־יְדֵי הַנֶּקֶב, כִּי הִנֵּה הַבֵּית־יוֹסֵף הוֹצִיא דִּין זֶה שֶׁכָּתַב לְשֻׁלְחַן־עָרוּךְ מִחֲמַת דְּהַקְשָׁה לוֹ הֵיכִי מַכְשִׁירִינָן בְּנִפְסַק שׁוּם אוֹת עַל־יְדֵי נָקֵב, הָא אִמְרִינָן כָּל אוֹת שֶׁאֵין מַקֵּף גּוּיל לֵהּ מַאַרְבַּע רוּחוֹתֶיהָ פְּסוּלָה, וְתִרֵץ דְּלֹא אִמְרִינָן כָּל אוֹת וְכוּ׳ רַק בְּשֶׁהָיָה עַל־יְדֵי נְגִיעַת אוֹת לְאוֹת אֲבָל לֹא עַל־יְדֵי נָקֵב; אִי נַמִּי דְּלֹא פְּסִלִינָן מַחֲמַת מַקֵּף גּוּיל רַק אִם בְּעֵת הַכְּתִיבָה לֹא הָיְתָה מַקֵּפֶת, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּשֶׁנִּכְתַּב בְּכַשְׁרוּת, וְהַבֵּית־יוֹסֵף פֹּה לְדִינָא תִּרֵץ הַשֵּׁנִי. וְהִנֵּה לְפִי דִּבְרֵי הַדֶּרֶךְ־הַחַיִּים הַנַּ״ל שֶׁצָּא לְדוּן בְּדָבָר הַחָדָשׁ דְּאַף לְתִרּוּץ רִאשׁוֹן בְּעִינְן הֶקֵּפַת גּוּיל, אַךְ לְהֵכִי כָּשֵׁר עַל־יְדֵי נָקֵב מִשּׁוּם דְּיֵשׁ גּוּיל מֵעֵבֶר לְהַנֶּקֶב סְמוּךְ לָאוֹת וְזֶה חָשׁוּב מַקֵּף גּוּיל, תְּמִהֵנִי, דְּאִם־כֵּן אִם הָרֶגֶל הַר׳ מַגִּיעַ לְסוֹף כְּלֵי הֶקֵּף קְלָף, פָּסוּל אֲפִלּוּ דְּתִשְׁוּבַת בֵּבֵית־יוֹסֵף הָרַלְב״ח דְּפוֹסֵל בָּזֶה לֹא אִתְּיָא רַק כְּתִרּוּץ שֵׁנִי; וַאֲפִלּוּ אִם תִּרְצֶה לְדַחֵק בְּהַבֵּית־יוֹסֵף דִּכְלֵי עֶלְמָא כָּתַב דִּינָא דְּהָרַלְב״ח, אֶכֶן מִדִּבְרֵי־מֹשֶׁה הָאָרוּךְ מוּכָח בְּהַדִּינָא דְּלִתְרוּץ רִאשׁוֹן כָּשֵׁר בָּזֶה ע״ש. אַחַר־כָּךְ מָצָאתִי בְּעוּזָה״י שֶׁגַּם הַלְבּוּשֵׁי־שְׁרָד מַשִּׂיג בָּזֶה עַל הַנּוֹדָע בִּיהוּדָה שֶׁכָּתַב גַּם־כֵּן בְּהַדֶּרֶךְ־הַחַיִּים הַנַּ״ל, גַּם הַפְּרִי־מְגַדִּים בְּמִשְׁבְּצוֹת־זָהָב בְּסָעִיף־קָטָן יד כָּתַב לְהַדִּינָא דְּלִתְרוּץ רִאשׁוֹן שֶׁל הַבֵּית־יוֹסֵף לֹא בְּעִינְן הֶקֵּף גּוּיל בְּנִקֵּב, וַאֲפִלּוּ אִם מִתְּחִלַּת הַכְּתִיבָה הָיָה רֶגֶל הַר׳ כְּלֵי הֶקֵּף קְלָף כָּשֵׁר, וְאִם־כֵּן מִמֵּילָא לְפִי זֶה אֲפִלּוּ אִם הַנֶּקֶב מַגִּיעַ מֵאוֹת לְאוֹת שֶׁסְּמוּךְ לוֹ כָּשֵׁר לְדִינָן כְּשֶׁנַּעֲשָׂה אַחַר הַכְּתִיבָה. וְאַף שֶׁכָּל זֶה בְּרוּר בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, מִכָּל מָקוֹם צָרִיךְ עִיּוּן לְמַעֲשֶׂה אַחֲרֵי שֶׁהַדֶּרֶךְ־הַחַיִּים וְהַנּוֹדָע בִּיהוּדָה מַחְמִירִין בַּדָּבָר[94], וְעַל־כָּל־פָּנִים בְּהִטָּעֲרוּת עוֹד אֵיזֶה קְלָא, בְּגוּן שֶׁהָאוֹת גָּדוֹל יוֹתֵר מִשִּׁעוּר, וְנֶקֶב נַעֲשָׂה בְּסוֹפוֹ בְּאֹפֶן שֶׁאֲפִלּוּ אִם יִנְקֵב מְקוֹם הַנֶּקֶב וְשִׁעוּר דְּהֶקֵּפַת גּוּיל גַּם־כֵּן יִשָּׁאֵר הָרָאוּי לְאוֹתוֹ אוֹת, יֵשׁ לְצַדֵּד לְהַקֵּל וּלְצָרֵף לָזֶה דַּעַת הַרַדַּ״ךְ שֶׁהוּבָא בְּסִימָן זֶה בְּמִגֵּן־אַבְרָהָם סָעִיף־קָטָן ג, כִּי אֲפִלּוּ לְדַעַת הַדֶּרֶךְ־הַחַיִּים וְהַנּוֹדָע בִּיהוּדָה הַנַּ״ל אֵינָנוּ רַק סְפֵקָא דְּדִינָא דְּשַׁמָּא הֲלָכָה כְּתִרּוּץ הַשֵּׁנִי. וְיוֹתֵר טוֹב אִם יָכוֹל לְגָרֹר מְעַט מְעַט הַקַּו שֶׁל הָאוֹת וְיִהְיֶה מַקֵּף גּוּיל, דְּזֶה מַהֲנֵי

שַׁעַר הַצִּיּוּן

(ס) מִפְּרִי־מְגַדִּים וּלְבוּשֵׁי־שְׁרָד שָׁם לְעֵיל: (סא) חִדּוּשֵׁי ר׳ עֲקִיבָא אֵיגֶר וש״א: (סב) מֶגֵן־אַבְרָהָם בְּסָעִיף־קָטָן כז: (סג) פְּרִי־מְגַדִּים בְּאֲשֶׁל־אַבְרָהָם וְדֶרֶךְ־הַחַיִּים: